

VEDLEGG

Justis- og beredskapsministeren

Stortinget - Kommunal- og forvaltningskomiteen
Stortinget
0026 OSLO

Deres ref.

Vår ref.
24/376 - INB

Dato
05.02.2024

Dokument 8:70 S (2023-2024) Representantforslag om full finansiering av statlig påførte utgifter til kommunene

Jeg viser til brev av 18. januar 2024, der Stortingets kommunal- og forvaltningskomité ber om min vurdering av representantforslag 8:70 S (2023–2024) fra stortingsrepresentantene Erlend Wiborg og Dagfinn Henrik Olsen om fullfinansiering av statlig påførte utgifter til kommunene. Forslaget lyder:

1. Stortinget ber regjeringen sørge for at den enkelte kommune gjennom politisk behandling får vetorett i spørsmål om etablering av asylmottak innenfor kommunens grenser.
2. Stortinget ber regjeringen fremme forslag om en kompensasjonsordning som dekker alle ekstra kostnader som kommunene får ved å være vertskommune for asylmottak, slik at kommunene ikke blir økonomisk skadelidende

Som bakgrunn for forslaget viser representantene bl.a. til at avtaler om drift av asylmottak gjøres mellom UDI og den enkelte tilbyder, og flere kommuner føler at de ikke har fått et ord med i laget når det gjelder opprettelsen av mottak. Videre at mange kommuner opplever at kapasiteten på de kommunale tjenestene er sprengt og at de allerede i dag har vanskeligheter med å tilby gode og trygge tjenester til innbyggerne, og dersom tjenestene skal omfatte flere personer vil dette belaste tjenestene ytterligere. Vi opplever fremdeles et historisk høyt asylankomstnivå til Norge. Det dreier seg primært om fordrevne fra Ukraina som søker om midlertidig kollektiv beskyttelse, men det er også en økning i asylsøkere fra andre land. Det er riktig som forslagsstillerne viser til, at Norge de siste månedene har tatt imot flere fordrevne fra Ukraina enn det Danmark, Sverige og Finland har tatt imot til sammen.

Forslagsstillerne viser til at Fremskrittspartiet har fremmet en rekke forslag

for å få antallet flyktninger ned på samme nivå som våre naboland. Når det gjelder vurdering av tiltak, vil jeg understreke at Norge er internasjonalt forpliktet til å gi beskyttelse til personer som har et reelt behov for det. Dette står fast. Tilsvarende er vi forpliktet til å gi et innkvarteringstilbud til asylsøkere som har behov for dette. Jeg er imidlertid opptatt av at ankomstnivået til Norge må være bærekraftig, og det er viktig at asylinstituttet ikke misbrukes. Norge skal heller ikke motta en uforholdsmessig stor andel av dem som søker beskyttelse.

Som jeg allerede har signalisert både til Stortinget og i andre kanaler, har regjeringen allerede iverksatt tiltak – og vi vurderer ytterligere tiltak – som skal bidra til best mulig håndtering av det store antallet ukrainere som nå kommer, samt bidra til at antallet asylsøkere fra Ukraina til Norge blir mer likt nivået i andre nordiske land.

Jeg er glad for at representantene mener det fortsatt er viktig å stille opp for ukrainske flyktninger som trenger hjelp.

Når det gjelder representantenes forslag 1 mener jeg dette ikke er gjennomførbart, gitt at vi skal være i stand til å gi et tilbud om innkvartering til alle asylsøkere, også i perioder med høye ankomsttall, slik vi har sett de to siste årene.

Statens plikt til å gi utlendinger som søker beskyttelse (asylsøkere) et tilbud om innkvartering fremgår av utlendingsloven § 95 og følger også av våre internasjonale forpliktelser. Justis- og beredskapsdepartementet har gitt en egen instruks til UDI om innkvartering til asylsøkere (GI-05/2023). Instruksen gir departementets føringer til UDI når det gjelder innkvarteringstilbudet til asylsøkere, og UDI har det operative ansvaret for å opprette og drifte asylmottak.

Anskaffelse av innkvarteringskapasitet gjennomføres i dag stort sett ved at UDI inngår privatrettslige kontrakter med eksterne leverandører av innkvarteringstjenester (driftsoperatører). Anskaffelsen må skje innenfor rammene av lov og forskrift om offentlige anskaffelser og annet relevant regelverk, og dette legger føringer på arbeidet med opprettelse av mottak.

Innenfor rammene av anskaffelsesregelverket skal UDI sørge for at særlige utfordringer i kapasiteten i vertskommunens tjenestetilbud inngår i vurderinger av lokalisering av innkvarteringssted. UDI har herunder mulighet for å forhåndsunnta enkeltkommuner fra anbudskonkurranser, dvs. i forbindelse med utlysning.

Departementet stiller i dag krav til at UDI skal ha dialog med potensielle og eksisterende vertskommuner for asylmottak, men i praksis vil ikke dette kunne skje før anbudskonkurransen, da man ikke vet hvilke leverandører som leverer tilbud og/eller deres geografiske beliggenhet. Det er ikke hjemmel til å ta leverandører ut av konkurransen på grunn av deres geografiske beliggenhet, med mindre dette er angitt i konkurransegrunnlaget. UDI skal videre legge til rette for et godt samarbeid mellom vertskommunene og driftsoperatørene, bl.a. i forbindelse med etableringer av nye asylmottak. UDI har i dag dialog med vertskommuner og statsforvalterne i ulike fora, ifm. bl.a. etablering og oppfølging av asylmottak, og får på denne måten viktig lokalkunnskap om potensielle vertskommuner for asylmottak.

UDI har rutiner for varsling og informasjon til kommuner i forbindelse med mottaksetablering ved tre ulike tidspunkt i anskaffelsesprosessen: perioden frem til tilbudsfrist, etter tilbudsfrist og etter tildeling av kontrakt. UDI stiller bl.a. krav i sine anskaffelsesprosedyrer om at driftsoperatøren skal varsle kommunen skriftlig ved tiltenkt etablering, senest en uke før tilbudsfrist. Dette varselet skal inkludere informasjon om antall plasser og planlagt oppstartsdato for det aktuelle asylmottaket. Deretter varslers UDI ordfører eller kommunedirektøren umiddelbart etter tilbudsfrist dersom det har kommet inn tilbud på drift av asylmottak i kommunen. UDI tilbyr også kommunen å stille opp i møter e.l. for ytterligere informasjon. Etter tildeling av kontrakt tar UDI på nytt kontakt med ordfører eller kommunedirektør for å informere om den inngåtte kontrakten, og tilbyr et oppstartsmøte med kommunen og relevante sektormyndigheter.

Det har over tid vært et ønske fra statsforvalterne, og flere kommuner, at UDI hensyntar kommunenes ønsker i enda større grad enn i dag. Dette vil imidlertid begrense UDIs handlingsrom og beredskapsevne til å skaffe tilstrekkelig mottakskapasitet, og svekke statens evne til å gi et innkvarteringstilbud til asylsøkere. I denne forbindelse er det viktig å minne om hvor store svingninger som kan oppstå i antallet asylankomster. Et nylig eksempel er utbruddet av fullskalakrigen i Ukraina i februar 2022, som raskt medførte en stor flyktningsstrøm også til Norge. Norge mottok i 2021 om lag 1 600 spontane asylankomster og hadde dimensjonert mottakskapasiteten deretter. I 2022 kom det i overkant av 40 000 asylsøkere, hvorav flesteparten fra Ukraina. Dette viser betydningen av å ha velfungerende beredskapsplaner for rask oppskalering, og betydningen av ikke å begrense handlingsrommet for å kunne oppskalere mottakskapasiteten raskt. I motsatt fall vil beredskapsevnen svekkes vesentlig, og i verste fall vil det kunne oppstå situasjoner med fare for liv og helse dersom vi ikke er i stand til å gi et innkvarteringstilbud.

Dersom mange kommuner unntas fra mottaksdrift, vil dette også kunne bidra til betraktelig større ressursbruk enn i dag, da markedet vil være mer begrenset. Videre vil belastningen på kommuner som ikke blir unntatt bli vesentlig høyere, da dette må antas å medføre en konsentrasjon av asylmottakene på færre kommuner enn i dag. Terskelen for å unnta enkeltkommuner må derfor være høy, og det skal være helt spesielle forhold som tilsier et unntak.

Når det gjelder representantenes forslag 2. er jeg usikker på begrunnelsen for forslaget.

Forslagsstillerne viser bl.a. til at det er *«en tydelig tendens til at kommunene ikke får nok tilskudd for å være vertskommune til å få dekket de økte kostnadene»*. Det er uklart for meg hvor forslagsstillerne har disse tallene fra.

Det er flere statlige tilskuddsordninger som dekker kommunenes utgifter knyttet til det å være vertskommune for asylmottak. På oppdrag fra departementet har Beregningsutvalget, som er et partssammensatt utvalg fra staten og kommunesektoren administrativt underlagt IMDi, startet en kartlegging av kommunenes utgifter som vertskommuner for statlige mottak for asylsøkere i 2023. Formålet med kartleggingen er å belyse kommunenes faktiske utgifter (nettoutgifter) og gi et så korrekt bilde som mulig av kommunenes faktiske utgifter på de utgiftsområder som *Tilskudd til*

vertskommuner for asylmottak er ment å dekke. Det er egne tilskuddsordninger for utgifter til skole, så disse utgiftene er ikke inkludert i kartleggingen. Rapporten fra kartleggingen med endelige resultater og analyse skal etter planen foreligge i løpet av 2024.

Vi vil med denne kartleggingen få en bedre oversikt over utgiftsdekningen i vertskommuner for asylmottak, og jeg vil på denne bakgrunn eventuelt komme tilbake til Stortinget i de ordinære budsjettprosessene.

Stortinget vedtok imidlertid i forbindelse med behandlingen av Prop. 78 S (2021-2022) å øke skjønnsrammen til kommunene i 2022. Dette for ved behov å kompensere kommuner som hadde ekstraordinære høye utgifter som følge av at de var vertskommune for asylsøkere i 2022. Utgifter til skolesektoren ble holdt utenfor. Det ble utbetalt 28,2 mill. kroner over denne ordningen fordelt på 29 kommuner. Dette indikerer et merbehov, men av begrenset størrelsen når det i 2022 var omlag 125 mottak på det meste, fordelt på over 80 kommuner.

Selv om staten dekker kommunenes utgifter knyttet til å være vertskommune for asylmottak, ser jeg imidlertid at det kan oppstå andre former for kapasitetsutfordringer. For eksempel kan det i enkelte kommuner være utfordringer med å få tak i nok arbeidstakere med rett kompetanse, som igjen kan gå ut over nivået på de kommunale tjenestene. Dette er noe av bakgrunnen for at det er viktig å få ankomstallene ned til et mer bærekraftig nivå.

I sum vil jeg ikke gå videre med de fremsatte forslagene.

Med hilsen

Emilie Mehl

Dokumentet er elektronisk godkjent og sendes uten signatur